

Regimentsmusikken i Roskilde 1913 - 1932.

Af Martin Corfix

I januar måned 1913 blev Roskilde så at sige hovedkuldts garnisonsby. Forud var gået lange forsvarspolitiske forhandlinger, der dog endeligt udmøntedes i, at 8. Regiment i Aarhus skulle overflyttes til Roskilde. I virkeligheden var der tale om en større militær omlægning: Grundet urolighederne på Balkan og dermed udløbere til resten af Europa ville man tilføre så meget militær omkring hovedstaden som muligt. Således blev ti fodfolksbatailloner og tre regimentsstabe overført fra Jylland og Fyn til Sjælland.

Overflytningen var fastsat til april 1913. Imidlertid gik der på grund af den forværrede udenrigspolitiske situation ekspresordre fra Krigsministeriet om, at troppeoverførslerne til Sjælland skulle ske snarest.

I midten af januar måned svirrede rygterne, hvornår tropperne skulle komme. Ankomsttidspunktet var nemlig hemmeligholdt på bedste militære vis. Kun vidste man, at der var tale om 8. Regiments stab og 28. Bataillon fra Aarhus samt 11. Bataillon fra Ålborg.

Kasernebyggeriet på Helligkorsvej var dårligt begyndt, og da privat indkvartering ikke lod sig gøre, fik man i største hast gjort de halvfærdige mandskabsbarakker klar til belægning.

Onsdag den 22. januar 1913 kom så dagen, hvor Roskilde fik sin garnison. Om aftenen havde - som det stod at læse i avisreferatet - et ikke uanseeligt antal af byens frøkener taget plads på Roskilde Stations perroner for »at vifte til en mængde blanke knapper«¹. Byens honoratiores var også mødt frem: Indkvarteringskommissionen med sagfører Nielsen i spidsen samt politifuldmægtig Schultz.

Umiddelbart efter ankomsten blev soldaterne bispist på Jernbanehotellet med en menu der lød på »Suppe, Steg, Øl og Kaffe«. At garnisoneringen var populær ses bl.a. af, at restauratør Hansen havde set stort på fortjenesten, idet han »mod en meget moderat Godtgørelse serverede en udmærket Middag«. Allerede næste dag lød regimentsmusikken på Roskildes hovedgade og fik straks omtale i lokalpressen: »Militærmusiken spillede i Dag udenfor Hotel »Prinsen« fra 2-3. En mængde Mennesker havde samlet sig og promenerede i det frostklare Vejr til Takten af de mere eller mindre haandfaste og uvante Melodier«...«Byen har i Dag et stærkt Præg af dens nye Værdighed. Hvert

Øjeblik lød taktfaste Fodtrin paa den knirkende Sne, og smaa Delinger Soldater marscherede baade her og der. Man er begyndt at finde sig til rette, og det vil sikkert ikke vare længe, før Retræten, der i Aftes lød som en fremmed og sær Melodi, vil høres paa samme vante Maade som Domkirkeklokkernes Slag.«²

Søndag den 26. januar blev der budt på middagskoncert på Rådhus-torvet (Stændertorvet) af 8.Regiments Musikkorps under ledelse af musikløjtnant Ludvig Makwarth:

1. J.Bergmann:	Jubilæumsmarsch.
2. Ermanno Wolf-Ferrari:	Intermezzo af Op. »Madonnas Smykke«
3. Offenbach:	Ouverture til Oprt. »Prinsessen af Travezunt
4. Alfr. Tofft:	Optogsmarsch af Op. »Vifan daka«.
5. Kalman:	Vals af Oprt. »Zigeunerprimas«.
6. Makwarth:	Scene af Op. »Vaar«.
7. Chr. Aage Bruun:	Lejr Reveille, Marsch.
8. Lange-Müller:	Serenade af »Der var engang«.

Dagen efter kunne man i »Roskilde Tidende« læse følgende: »I Gaar fik Roskilde sin egentlige Indvielse som Garnisonsby. Regimentsmusikken spille-

Karikatur af Ludvig Makwarth på Dirigentpodiet.

de for første Gang paa Stadens Torv, og byen fandt lige med det samme Formen for denne Nydelse. I meget stort Tal var Roskildenserne mødt op og »promenerede Garnison« nok saa selvfølgelig som om Roskilde aldrig havde bestilt andet end at være Garnisonsby med Regimentsmusik paa Torvet om Søndagen. Selvfølgelig lød Musikken udmærket paa den store, festlige Plads i den friske, klare Vinterluft. Fra og med i Gaar er Roskilde Garnisonsby. Der blev lystigt trompetet ud over Torvet; thi have alle sig herefter at rette og fremtidig staa »tidlig« op om Søndagen. Til sidst kun en lille kritisk Bemærkning: Hvorfor i al Verden har Musikken saadan et hæsligt Apparat til at sætte Noderne paa?« Som man ser, var det den mere po-

pulære del af den klassiske musik, der blev fremført. Musikløjtnant Makwarth (1864-1943) var selv en udmærket komponist og instrumentator. I Aarhus havde han således fejret store triumfer ved bl.a. at arrangere Beethovens første symfoni for militærorkester og fremføre denne ved en koncert på »Store Torv«. Avisen skrev dagen efter: »Det er ikke for meget sagt, at det var fortræffeligt gjort«³. Fra den korte tid i Roskilde foreligger der ingen kompositioner. Men som man kan læse ud af koncertprogrammerne, blev musikken til operaen »Vår«⁴ spillet ligesom Makwarths martialske kompositioner, marcherne, der var tilegnet 8. Regiment, også lød på Roskildes hovedstrøg.

En af regimentets unge officerer, premierløjtnant P.V. Willumsen, nød fra tiden i Aarhus ry som en talentfuld komponist. I Roskilde blev dette til både en vals, »Au bal«, og en pris til den nye garnisonsby: »Roskilde-Reveille«. Begge musikstykker kom hurtigt på regimentsmusikkens repertoire og blev utroligt populære blandt den voksende tilhørerskare.

Det nye musikkorps

Musikkorpsset samt regimentsstabens officerer fra Aarhus skulle ikke forblive i Roskilde, men allerede til april forflyttedes til Slagelse, hvor 7. Regiment for fremtiden skulle garnisoneres. 7. Regiments officersstab og musikkorps fra Fredericia, der lå i kantonement i Ringsted, skulle så overflyttes til 8. Regiment i Roskilde. Hvorfor musikkorpsene så at sige »byttede« regimenter vides ikke. Men løsningen ligger måske i den hast, hvormed omlægningen blev foretaget i januar 1913.

Den 15. april holdt man flyttedag: Musikløjtnant Makwarth med musikkorps flyttede til den nyopførte kaserne i Slagelse by, som han straks skænkede en ny komposition, en smældende march: »Slagelse Tappenstreg«. Og den nyligt udnævnte dannebrogsmænd, Stabshornist Carl Schwartz (f.1866), kom med sine musikere til Roskilde til sit nye regiment. Musikerne var Overhornblæser C.C. Honore' samt Hornblæserne H.V. Lorentzen, T. Eckartsen, O.H. Ovesen, T. Jensen, J.E.L. Johnsen og den navnkundige Johannes E. Billesbølle.

Det nye musikkorps blev præsenteret på »Dybbøldagen«⁵ af »Danske Kvinders Forsvarsforening«, der på hotel »Prinsen« havde indbudt til foredrag ved kaptajn Porsdal og musicering af Roskildes nye militærmusik.

Ved siden af den militære tjeneste var det tilladt stabshornisten med sit korps i uniform⁶ at udføre musik ved privatengagementer. Således kunne det populære traktørsted »Trægaarden« kort tid efter annoncere: »Hver Aften Koncert af Regimentsmusiken«. Og anmeldelsen af en aften på »Trægaarden« udeblev heller ikke: »Musik og varme Hveder bød Trægaarden paa Store Be-

8. Regiments Musikkorps 1913: - to værnepligtige siddende på gulvet. 2. række fra venstre - Jensen, Schwartz, Honoré, Ovesen. 3. række fra venstre - Billesbølle, Lorentzen, Johnsen, Eckartsen.

den dedags Aften. Det var den ny Militærmusik, 8 Mand stærk, der under Ledelse af Stabs-hornist Schwartz og med Assistance af Trægaardens flinke Pianistinde Fru Proedel, spillede. Den store Sal var omtrent fuld af glade Mennesker hele Aftenen. Det gik efter Ønske - Musikken vandt stærkt Bifald og Hvederne fandt rivende Afsætning«⁷.

I en anden anmeldelse af musikkorpset hedder det: »Vi har tidligere meddelt, hvad hele Byen nu burde vide, at den udmærkede Regimentsmusik, Fredericia har maattet afstaa til os, hver Aften musicerer i Trægaarden. Dette Orkester er saa godt samarbejdet og har saa gode Kræfter, at det altid er en Fornøjelse at høre det, baade naar det spiller rundt om i Byen i fri Luft og særlig, naar det musicerer intimt som i Trægaardens store Sal. det har saaledes alle Betingelser for hurtigt at gøre sig populært og kaste Glans over det Etablissement, hvor til det er knyttet... Naar Byens Borgere vil unde sig og deres Familie en hyggelig Aften udenfor Hjemmet, kan de med godt Udbytte tilbringe den i Selskab med det flinke Orkester i Trægaarden. Det kolde Vejr synes nu endeligt at være forbi. Solen har igen faaet overtaget, og i de lune Majaftener, af hvilke vi forhaabentlig faar ret mange, vil Regimentsmusikken paa trægaarden blive Byens Attraktion«⁸. For fremtiden var det sådan, at et arrangements succes godt kunne være betinget af, om programmet oplyste, at »8. Regiments Musikkorps medvirker«.

Ikke blot blev regimentsmusikkens koncerter rene tilløbsstykker, men Ros-

kildes nye garnisonsliv gik så at si-ge de forretningsdrivende i blodet: Boghandler Flensborg udsendte straks et farvelagt postkort fra Rådhusstrøvet med titlen »Regimentsmusikken spiller«. Og cigarhandler Ferdinand Bang reklamerede med en nyrullet cerut - »Roskilde Garnisons Cerut - enestaaende Kvalitet - 10 Stk. 25 øre«.

Konserterne

En af musikkorpsets pligter var at musicere for regimentets højere officerer, der hver især blev hædret

med en times ugentlig hornmusik uden for deres private bopæl i byen. Roskilde var i en årrække hjemsted for 3. division⁹ og talte dermed også en divisionschef, generalmajor Ellis Wolff, livgardens gamle chef, der først og fremmest fik musik uden for sit midlertidige domicil på hotel »Prinsen«. Ligeledes trakteredes regimentschefen, oberst Jacobi, i Klostervang og bataillonscheferne ved 11. og 28. Bataillon, oberstløjtnant Liisberg i Klostervang og oberstløjtnant Otterstrøm i Bondetinget, med ugentlig regimentsmusik.

En morsom hændelse knytter sig til regimentsmusikkens ugentlige koncert foran oberstens bolig, hvor musikkorpsets daværende tubaist, Mikkelsen, også kaldet »Mikkel horn«, kom galt afsted. Beretningen, der har anekdotens præg, stod at læse i Dansk Musiker Tidende 1923: »Paa Programmet stod »Meyerbeers Fakkeldans«, der udførtes med Bravour, indtil man naaede Bassoloen.

En ældre, svær Herre, som havde svøbt sig ind i et stort gult Messinginstrument (en helikon), satte i med en Kraft som et Taagehorn.

Men pludselig gav det et lille Smæk i Instrumentet, og der kom ikke en Lyd. Den pludselige Overgang fra Storm til Stille var af betagende Virkning. Alles Øjne hang ved den svære Mand, der »stødte« i Instrumentet, til han blev mørkeblaa og pluskæbet som en Vintapperengel, medens Fingrene, der lignede bajerske Pølser, udførte de besynderligste Evolutioner over Messingknapperne.

Pludselig gav det igen et Smæld i Instrumentet - omtrent som et Pistolskud - og i samme Nu splintredes en af Oberstens Ruder oppe paa første Sal. Dirigenten slog rædselsslagen af: - Mikkelsen, snærede han, hvad er det, de star og laver? Mikkelsen kørte rundt med Tungen i Munden - saa skævede han

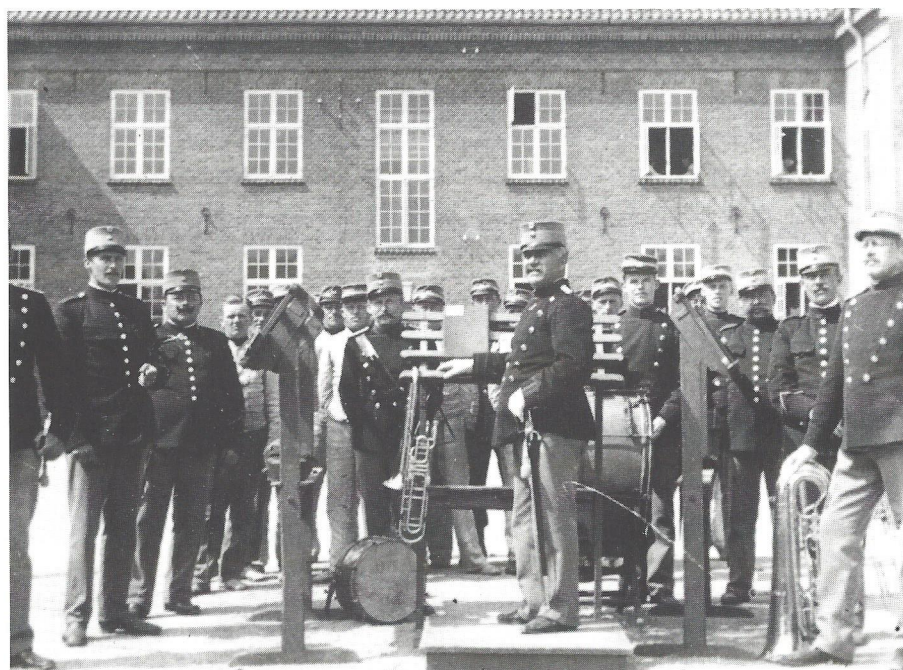
.....
Trøstøbing.
 Sognepræst i Trøstøbing, J. W.
 Digt, er afgaaet ved Døden.

Trægaarden.

Hver Aften Koncert
 af Regimentsmusikken.

København Børs		
Aktier.	Forr.	Dags
(Meddelt ved Rtr. Ber.)	Køb.	Køb.
	Kurs.	Kurs.
Nationalbank.....	142 1/2	142 1/2

Announce »Trægaarden« fra Roskilde Tidende.

Middagskoncert i kasernegården ca. 1916.

melankolsk op til den splintrede Rude, bag hvilken man saa Oberstinden ligge besvimet med en sort Plamage mellem Øjnene. - Det var min Skraa, sagde han, stille og resigneret, - den sad fast i det forbandede Instrument.... Hvad koster mon den Rude?»

Søndag eftermiddag var det borgernes tur til at få musik. Her spillede regimentsmusikken fast på Rådhusstorvet fra klokken 12.30 til 13.30. Officererne fik musik, men vigtigst af alt var, at roskildenserne fik glæde af musikken, og den var tilmed gratis. I en tid, hvor pengene var små, blev det gennem regimentsmusikkens transskriptioner og fortolkninger, at menigmand stiftede bekendtskab med koncertsalens og teatrets musik.

Regimentsmusikken spiller under ledelse af stabshornist Carl Schwartz i Ringstedgade ca. 1916.

Den »seriøse« musik

Den mere seriøse musik dyrkedes hovedsageligt af byens kirkemusikere. Det var domorganisten, Camillo Carlsen, og den afholdte domkantor, Viggo Jæhnigen. Deres aftenkoncerter i domkirken var altid velbesøgte. Camillo Carlsen komponerede desuden musik - ikke bare for sit eget kirkeinstrument, men skrev tillige en del kammermusik bl.a. for strygekvartet. Et af hovedværkerne er »Davids 80. Salme« for solosopran, blandet kor, cello og orgel, der fik sin uropførelse i september 1913.

Viggo Jæhnigen, der af komponisten Alfred Tofft blev berømmet for sin

»skønne, bløde Barytonstemme«, skaffede sammen med Camillo Carlsen altid gode musikalske kræfter til kirkekoncerterne. Det afslører koncertprogrammerne. Men også enkelte af de lokale regimentsmusikere var med til ved højtidene at rygte det traditionsrige hverv at spille messingkoraler fra Margrethespiret.

I Roskildes øvrige musikliv undså kirkemusikerne sig heller ikke for at optræde sammen med militærmusikken. F.eks. Valdemarsdagen 1913, hvor man kan læse om fejringen af Dannebrog's 700 års dag på Roskilde Højskolehjem: »Efter Domprovst Bondos Tale spillede Regimentsmusikken, og Domkirkens Kor sang under ledelse af Kantor Jæhnigen, akkompagneret af Domorganist Camillo Carlsen og Frue. Nogle Sange Kantor Jæhnigen sang Solo, vandt mægtigt Bifald«.

Også når der var session i forårsmånederne spillede de lokale musikere på skift for foreningen, »Komiteen til Bekæmpelse af Sessionsdrikket«. Tanken var, at man tilbød de kommende rekrutter et godt måltid mad. Byens lokale kunstnere underholdt så under fællesspisningen på skift og fik derved - for en stund - holdt gemytterne væk fra garnisonens mange fristende værts-huse.

De lokale kræfter i Roskildes musikliv på den tid var: Carlsen og Jæhnigen, militærmusikken og musikdirektør Sørensen's Musikkorps - »fem Mand stærkt«, som det hedder i en omtale af arrangementerne. Chr. Sørensen, der var formand for Roskilde og Omegns Orkesterforening (de professionelle musikeres organ) var ud af et gammelt musikerdynasti, og før regimentsmusikkens komme var Sørensendynastiet den eneste leverandør af messingmusik i Roskilde.

Man kunne tro, at musikdirektøren ville se skævt til den nye konkurrent, han havde fået i 8. regiments musikere, men det blev ikke tilfældet. Musikdirektørerne, Sørensen og Schwartz, eksisterede side om side i en gensidig kollegial respekt over for deres ensembler¹⁰.

Fælles for musikerne var da også, at man stod som medlemmer af samme musikerforbund. Og her var det, at man var fælles om de årligt tilbagevendende »musikfester« på »Trægaarden«. I Dansk Musiker Tidende kunne man i august måned 1922 læse følgende om musikfesten: »Den indleledes med en Friluftskoncert i Etablissementets hyggelige Have af et 20 Mands Hornorkester under Musikløjtnant Schwartz' Ledelse. Af Programmet nævner vi Ouverturen til Op. »Konge for en Dag«, Fantasi af Op. »Faust« og Grals-Fortællingen af »Lohengrin«, der udførtes med Smag og smuk Tone af Hr. Basunist Ove Nielsen (medlem af militærmusikken). Den udmærkede Koncertsanger Hr. Chr. Ottosen besørgede den vokale Assistance og gjorde for-tjent Lykke. Festen, der havde samlet et stort Publikum, sluttede med Bal

baade i Salen og paa »Estraden« til Tonerne af Musikdirektør Chr. Sørensen og Brødrene Lunds fortrinlige Orkestre, som ikke mindst bidrog til at Musikfesten gav det smukke pekuniære Resultat af et Overskud paa 407 Kr...« Til det civilklædte musikkorps' påklædning hørte ved sådanne lejligheder hornorkestrets gamle statelige vartegn; sort høj hat og diplomatfrakke.

En Roskilde komponist

Stabshornist Carl Schwartz havde ikke videre kompositoriske evner, i al fald tog han ikke arven op fra sine forgængere, stabshornisterne Julius Bergmann og Ludvig Makwarth, der begge var arbejdsomme komponister. Det eneste der foreligger fra hans hånd er en lille march betitlet »Hilsen til København«. Men hvad stabshornisten ikke besad, gjorde en af de tjenstgørende musikere, hornblæser af 1. grad, Johannes E. Billesbølle.

Billesbølle havde gjort hele turen med fra fæstningsbyen Fredericia, hvor han som 16 årig i 1904 konkurrerede sig ind i 7. Regiments Musikkorps, der dengang lededes af stabshornist, Andreas Larsen.

Billesbølle var regimentets flittige komponist. I 1912 havde han haft sin debut som komponist ved en koncert på Fredericia Teater, hvor han i spidsen for et salonorkester udelukkende havde præsenteret egne værker. Bl.a. sin hilsen til regimentet, marchen »Her kommer Syvende Regiment«.

Lysten til at skrive musik fortsatte da også efter overflytningen til Roskilde, hvor tilhørerne foruden at glæde sig over Billesbølles smukke kornetklang, også fra tid til anden nød godt af hans musikkompositioner. En komposition til sin nye garnison udeblev heller ikke fra Billesbølle, som kort tid efter sin ankomst skrev marchen »8. Regiments Soldatermarsch«.

På Hjort-Ipsens musikforlag fik han udgivet størsteparten af sine kompositioner, men mange foreligger stadig i privatarkiver som manuskript. Af hans mange musikstykker bør flere fremhæves:

Johannes E. Billesbølle (1887-1982) fotograferet 1913.

Koncertpolkaen »Les bons Amis«, der er skrevet for to kornetter. Karakterstykket »Nocturne«. Landskendt blev hans trompetpolka »Roskilde Polka«. Marchen »Divisionsmarch« - her tænkes på tredje militærdivision, der var hjemmehørende i Roskilde. En fransk militærmarch blev det også til - »Chasseurs d'Alpin« - skrevet under pseudonymet, John Cheverly. Marchen blev komponeret under indtryk af de franske alpejægers tilstedeværelse ved genforeningen med Sønderjylland 1920. 8. Regiments Musikkorps var ligesom en hel del andre militærorkestre i Sønderjylland for at festliggøre den danske soldats tilbagevenden til landsdelen, og her var det, at de franske alpejægers kække fanfarer inspirerede Billesbølle til sin alpejægermarch. Billesbølle var med sit martialske ydre en kendt figur i Roskildes bybillede.

8. Regiments musikkorps foran Sønderborg kaserne ca. 1921.

- Carlo Korerup-Hansen fortæller mange år efter i en fødselsdagshilsen til Billesbølle, hvordan han som 13-14 årig malerdreng oplevede sine drengehelte i regimentsmusikken: »Jeg ser for mig regimentsmusikken komme fra Holbækvejen ad Ringstedgade mod Borgerdiget, hvor den skulle dreje af ned mod kasernen. Med Stabshornblæser Schwartz i spidsen, og med hr. Billesbølle og hr. Echkarlsen (de var mine helte, disse to høje, flotte soldater) med henholdsvis piccolohorn og cornet for munden, satte musikken i med en smældende marsch, når de nåede til Ringstedgade nr. 31, hvor min bedstefar, min far og måske et par malersvende og så netop jeg lille malerdreng var kommet ud fra værkstedet for at se og høre regimentsmusikken.

Jeg ser det hele ganske tydeligt; Stabshornblæser Schwartz hævede med et flot sving sit horn - og jeg syntes bestemt, at han drejede hovedet til højre for ligesom at markere, at nu blæste regimentet en marsch for den gamle malermester Chr. August Hansen og min far August Hansen.

Der er måske nogen drengefantasi i dette for mig vidunderlige billede, men at det var sådan, det tror jeg fuldt og fast på. For hr. Billesbølle - som vi drenge så op til, og var stolte over at kende - han havde jo også drejet sit horn lidt til højre..

Jeg lagde mærke til, at både min bedstefar og far rettede sig op, og far-August fik blanke øjne. Han havde et meget fint og følsomt hjerte, og musikken talte i den grad til ham.«¹¹

Musikkorpset fotograferet i Roskilde kasernegård. Tidspunktet må være under 1. verdenskrig, idet næsten halvdelen af korpset består af værnepligtige fra sikringsstyrken. 1. række fra venstre - Peder L. Osted, Johs. Billesbølle, Lorentzen, Carl Schwartz, Carl Honoré, Thomas Jensen, Ove H. Ovesen. 2. række - VP, VP, Oskar Nielsen (Viby), VP, Georg Godtfred Nielsen, Ove Ernst Nielsen, VP. 3. række - Værnepligtige.

Tjenesterne

Ved siden af koncerterne havde musikerne en daglig musikprøve, hvis ikke regimentet krævede dem til anden tjeneste: I spidsen for regimentet til de militære skydebaner ved Veddelev eller når en af bataillonerne kommanderedes på hurtigmarchøvelse i egnen omkring Hedehusene. Var øvelsesofficeren nådig, lod han regimentsmusikken træde af efter ankomsten til Hedehusene, hvorefter den kunne vende hjem til Roskilde med toget.

På den tid krævede det først og fremmest en god fysik at være musiker i hæren. Derom vidner et brevkort skrevet af Johs. E. Billesbølle til sin kone, da 7. Regiments Musikkorps var på sommermanøvre på Sjælland i 1912: »Kære Agnete! Jeg har idag gaaet igennem Roskilde, det er en helt god By at se til. Ja, kære du vi gik i Dag fra Kirke Hyllinge til Ølstykke, det er c: 5 Mil. Du kan tro, at jeg var slem afkørt, og nu sidder jeg her på en Skolebænk og venter på Ordre - ja, så søvning, at jeg næppe kan se at skrive, og naar jeg har faaet Ordre, skal jeg nok op Kl. 4 igen, og jeg har gaaet hele Dagen paa Smørrebrød, og har kun faaet en Kop Kaffe til Aften...«¹².

I kantonement på Svenstrup Gods ca. 1915.

Ud over at levere musik under marchturen skulle musikerne også varetage signaltjenesten under øvelserne. Det var før, der var noget, der hed radio-kommunikation. Kontakten mellem troppeafdelingerne blev siden 1780'erne varetaget af signalthorn. Det var den af musikerne meget forhadte hornblæsefunktion: Uanset hvilket instrument man blæste i musikkorpset, var man pålagt hornblæsertjeneste. Over halvdelen af korpset bestod af instrumenter, hvis mundstykke var større end signalthornets. Det var således fysisk umuligt at overføre embouchuren (læbeansatsen) fra f.eks. en tuba til et signalthorn, og resultatet blev da også derefter.

En udtalelse fra komponisten E.W. Ramsøe vidner om, at signaltjenesten ik-

ke bare var forhadet af musikerne: »Her er utvivlsomt et Tilfælde, som fortjener Lægens Opmærksomhed og Overveielse, især da det er bekjendt, at næsten Enhver, der har blæst et Instrument i nogen Tid, kommer til at lide af Kortaandethed. Ofte ses en Commanderende tilhest, fulgt af en Hornblæser tilfods med fuld Oppakning. Den Commanderende kan fornuftigviis ikke opholde sig efter sin Hornblæser; denne maa altsaa, saa godt han kan, forsøge sig at løbe omkaps med en Hest«¹³.

Johannes E. Billesbølle gjorde i lang tid tjeneste som hornblæser for en oberst under de militære øvelser i terrænet omkring Roskilde: »Jeg styrtede bagefter hans Hest Bakke op og Bakke ned. Det kunde være ret anstrengende, naar han satte i Galop, og naar man samtidig skulde være opmærksom paa Signaler fra Bataillonens højre Flanke. Jeg var nemlig ogsaa udstyret med et Signalflag. Samme Oberst havde en Forkærlighed for at holde Øvelser paa Markedsdagene. Der var ikke mange, der havde Lyst til at gaa til Marked efter saadan en Omgang, ler Johannes Billesbølle«¹⁴.

Komponisten Carl Nielsen, der begyndte sin musikalske løbebane som spillemand ved 16. Bataillons Musikkorps i Odense, har i erindringsbogen »Min Fynske Barndom« en rørende skildring af sin hornblæsertjeneste, hvor han ikke bare skulle styrte efter en hest men samtidig huske på alle udførelses-signalerne: Fremad, Tilbage, Holdt, Angrib etc.

Med tiden bedredes kårene for musikerne på dette område, da hornblæsertjenesten blev overdraget til de værnepligtige hornblæsere.

Tjenesterne i musikkorpset kunne til tider også være under forhold, der ikke ville blive tolereret i dag. Det vidner en avisnotits under »Sidste Nyt« om: »Regimentsmusik og Regnvejr. Folk der i Aftes kom farende ned ad Algade med Vinden paa Ryggen og Frakkekraven om Ørerne, saa med Forundring Regimentsmusikens troppe op i stiveste Puds og stille sig an i Rosenhavestræde udenfor Prinsen, prisgivet de vilde Vinde.

Mens Regnen sivede ned, og Vandet dryppede fra de blanke Horn, truttede Musikerne livligt løs, og en efter en kom Folk til, lokkede af Musikken.

En haard Byge jog Haglene ned i Tubaens store Bliktragt, hvorfra de sendtes op igen som en hvid Sky, naar Musikeren truttede til. Folk klumpede sig sammen for at holde paa Varmen. Drivvaade og forfrosne spurgte de: Hvorfor spilles der her i Dag?

En, der vidste mere end han saa ud til, fortalte, at det var chefen for 1. Division, Generalmajor Hansen, der sammen med Kaptajn Thornberg, adjudanten Hammelev og Overlæge Bache og Byens Officerer spiste paa Prinsen, medens Regimentsmusikken lavede Taffelmusik. Generalen med Følge var paa Øvelsesrejse i Roskilde, og han havde bl.a. beset Kasernen og Garnisonssygehuset. Man vilde dog vide, at den egentlige Grund var at tilrette-

lægge alt til den store Indkvartering, naar der en Dag kimes til Mobilisering«¹⁵. Man kan ikke sige andet end, at datidens lokaljournalister var journalister med understregning af lokal.

Ved siden af tjenesten i musikkorpset havde musikerne almindelige musikforretninger. Flere af dem havde små salon- og danseorkestre. I denne forbindelse må først og fremmest nævnes musikdirektørerne Johannes E. Billesbølle og Peder L. Osted.

Osted kom først senere til regimentet som musiker af 3. grad. Hans rigtige navn var Pedersen, men da man i regimentsmusikken brugte bynavnet, hvor man var født, blev Pedersen efterhånden overflødig.

Billesbølle og Osted blev med tiden arvtagere efter Chr. Sørensen og Carl Schwartz i leveringen af musik til forenings- og privatfester. Og dem var der mange af. Fastelavnsgilderne rundt i Roskildes opland var ligeledes en vigtig indtægtskilde, hele regimentsmusikken så hen til. Og regimentschefen vidste, han ville blive gruelig upopulær, hvis ikke musikkorpset fik tjenestefri i fastelavnstiden.

Festerne kunne være op til flere dage, hvor musikerne om dagen som hornorkester på hestevogn ledsagede karlenes fastelavnsridt og tøndeslagning. Om aftenen spillede man så op til gilde på den lokale kro som »gammeldaws« danseorkester. Musikerne var populære. Det vidner et vers fra fastelavnsgildet på Veksø Kro i 1941 om: »Tak, fordi du Buen svang, til Fastegildet Gang paa Gang. Du er første Mand paa Plads, til Sekstur, Vals saavel som Jazz. Vi ønsker kun igen du spiller til næste 25 Gilder«. Verset var tiltænkt Billesbølle, der siden 1916 havde spillet til gilde på kroen og som i 1941 fejrede sit 25 års jubilæum på stedet.

Militærmusikerne var leveringsdygtige i alle genrer: Byparkkoncerter, bal på »Fjordvilla« eller Roskilde Boldklubs karneval på Jernbanehotellet til tonerne af regimentsmusikerne Rasmussens og Steenslevs »hotte« femmandsorkester, »Singing Jazz«. - Det har nok ikke været kedeligt.

Ud over dette havde man privatelever og underviste byens forskellige amatørorkestre. Billesbølle var allerede 1911 i Fredericia med til at danne et FDF-orkester. Fra dette år stammer marchen »March 1911«; kompositionen er et lille stykke pædagogik, der på forbilledlig vis giver nybegynderen en fin indføring i ensemblespillet. Mange ældre musikere vil nikke genkendende til marchen, der kom til at indgå i FDFs instrumentskole for begyndere, som Billesbølle var medforfatter af.

I Roskilde kom han, som den store musikpædagog han var, til at præge de kommunale skolers orkestre. Han instruerede således Allehelgens, - Absalons, og sidst men ikke mindst Realskolens Orkester, der senere hen skulle blive til Roskilde Borgervæbning.

Min farfar, Axel Jensen, glemte aldrig den særlige modtagelse han fik, da han i 1936 kom fra Aarhus til sin nye stilling som skoleinspektør (overlærer) ved Allehelgens skole: Billesbølle med skoleorkestret spillende C.C. Møllers »Aarhus Tappenstreg« til ære for den nye overlærer.

Regimentsmusikkens svanesang

1932 blev skæbneåret for regimentsmusikken. Ikke bare for Roskilde men for resten af Danmarks garnisonsbyer, hvor alle landets militære musikkorps dog undtaget Livgardens Musikkorps i sommeren 1932 blev nedlagt.

Forsvarsudgifterne skulle bringes ned til 35 millioner kroner og i den forbindelse havde rigsdagen valget mellem enten at nedlægge et regiment eller at ofre militærmusikken. Det sidste blev udfaldet, da Venstre og Konservative ikke var villige til at spare på kanonerne og ammunitionen. Finanslovsbeslutningen affødte en protestbølge over hele landet.

174 militærmusikere kunne nu stille sig i arbejdsløshedskøen, men hvad værre var: folket havde mistet sin musik, og det ville man ikke affinde sig med. I den offentlige debat udviskedes alle partiskel, og man var enige om, at noget måtte der gøres. Militærmusikken var blevet ladt i stikken af alle de politiske partier, og stort set alle lokalforeninger og -politikere søgte at påvirke deres rigsdagsmænd i sagen. På et tidspunkt så det ud som om, man ville opnå en tilbagekaldelse af beslutningen om afskedigelserne, idet finansminister Bramsnæs forsøgte at finde steder, hvor man kunne spare på de allerede giv-

Musikkorpset i Roskilde kasernegård sommeren 1932..

ne finanslovsbevillinger. Men det skulle vise sig, at katastrofen ikke stod til at ændre.

I Roskilde blev der holdt afskedskoncerter, som folk strømmede til. Alle steder ville man vise sin velvilje over for »sit« musikkorps, der nu med sin nedlæggelse efterlod et hul i byens liv og fysiognomi.

Den sidste tappenstreg

Torsdag aften den 30. juni var det sidste gang, at 8. Regiments Musikkorps gik »stor tappenstreg«¹⁶ gennem Roskildes gader ad ruten: Kasernen, Helligkorsvej, Støden, Ringstedgade, Jernbanegade, Allehelgensgade, Grønnegade, Hersegade, Algade, Hestetorvet, Algade, Sct. Olsgade, Provstestræde, Skolegade, Bondetinget, Blågårdsstræde, Skomagergade, Rådhus-torvet.

Afskeden med byen er smukt skildret i Roskilde Tidendes reportage fra aftenen: »Da 8. Regiments Musikkorps i Aftes Kl. lidt før 9 svingede ud fra Kasernen, var der allerede paa det Tidspunkt samlet mange Mennesker, der sluttede op eller efter det af Premierløjtnant Pagh førte Kommando. Paa Marchen gennem Byen sluttede stadig flere sig til, andre samledes paa Rådhus-torvet, saa da Paraden godt Kl. 9½ rykkede ind paa Torvet, var her samlet i Tusindvis af Mennesker. Indmarchen paa Torvet skete til den gamle Soldatermarch »Ser I, hvem der kommer her«. Regimentsmusikken tog Plads paa en Tribune, der var rejst paa Torvet, og de 24 geværbærende Menige af Kommandoet tog Opstilling omkring Talerstolen.

Først Kl. 10 skulde Retraiten blæses, og i Ventetiden gav Musiken en lille Koncert, indledet med »Dengang jeg drog afsted«; siden hørte man »Til Fla- get« og tilsidst spillede »Kong Christian«, der paahørtes med blottede Ho- veder. Nogle meget svage Demonstrationsraab blev fejjet væk af et »Dan- mark leve«, der forresten heller ikke var stærkt.

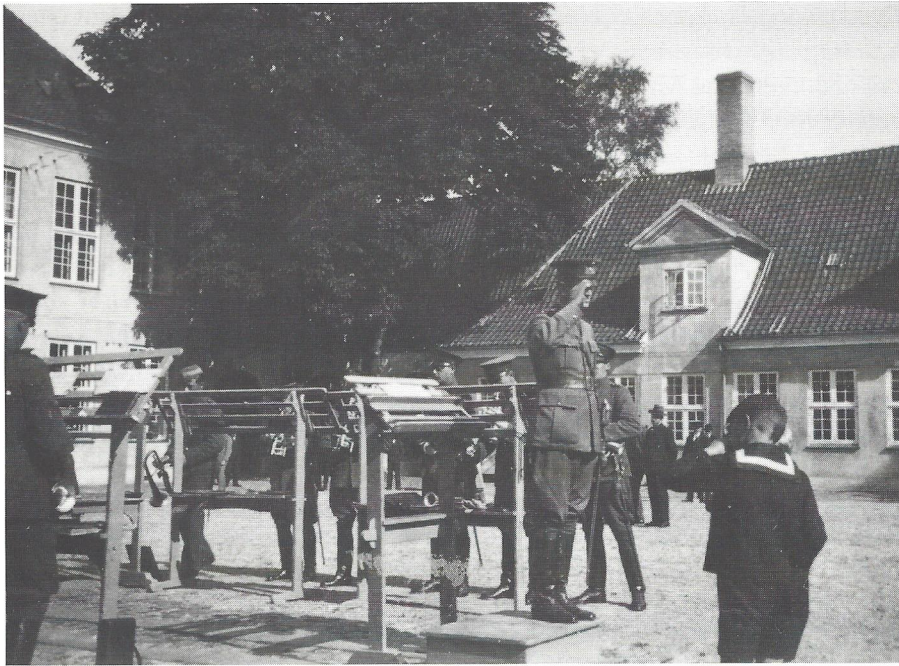
Klokken var nu 5 Minutter over 10. Dirigenten slog an, og for sidste gang blæstes Retraiten, den danske Hærs ældgamle Signal, der tilkendegiver, at Tropperne skal være i Kvarteret og begive sig til Ro. Orkestret spillede som sædvanlig det sørgmuntre Signal tre Gange, og af stor Virkning var det, da Torvet pludselig under det tredie Signal laa badet i Lys - alle Lysmasters kraftige Pærer blev tændt.

Retraiten hilstes med Bifald, der først forstummede, da Oberst Wørishøffer, vendt mod Musikerne, holdt en hjertelig Tale til Regimentsmusikken: Tak for de mange gode og glade Minder, de har skaffet os Soldater. Militærmusikken har været et fortrinligt Bindeled mellem Hæren og Befolkningen. Jeg haaber, det ikke varer længe, inden det danske Folk atter vil skænke den danske Sol- dat Musik. Sluttelig ønskede Obersten, Musikerne en god Fremtid, efter at de nu er traadt ud af Hæren.

Derefter tog Borgmester Nørregaard Ordet: Vi har i Aften for sidste Gang hørt Regimentsmusiken. Vi faar ikke mere den Glæde at høre dette Orkester. Fra i Morgen gaar Militærmusiken over i Historien, men Aviserne vil kunne berette for Efterslægten, at Tusinder hørte dens sidste Koncert i Roskilde« (det sker hermed). »Det tilkommer ikke os at dømme, hvorvidt den Lov, hvorved Regimentsmusiken forsvinder, burde eller kunde være anderledes. Det er vor Pligt at tage den til Efterretning (En Stemme: Eller Ændring) - til Efterretning, thi Loven er jo vedtaget. Men i denne Stund mindes vi de mange festlige Lejligheder, hvor Musiken har glædet os, ved Koncerter Hverdag og Søndage i Byparken, paa Torvene og rundt i Byen. Herfor siger vi Tak, ikke mindst fordi den saa ofte ved at spille ved vore Alderdomshjem og Sygehuse har glædet de gamle og syge. Jeg kan ikke slutte med et Leve for Regimentsmusiken, thi den er jo ophævet, men udbringer et Leve for Musikerne med Haab om, at det maa lykkes dem ude i det civile Liv at finde deres Erhverv, først og fremmest ved deres Kunst, som de elsker og har dyrket fra Ungdommen. Et 3-foldigt Hurra for Musikerne! (Hurra og Haandklap). Musikdirigent Arnved takkede paa Korpsets og egne Vegne: Jeg vil tro, at de

8. Regiments musikkorps fotograferet den 26.7.1932. 1. række vra venstre - Ove E. Nielsen, Oskar H. Nielsen, Ove H. Ovesen, E. K. Arnved, Musikdirigent, Evald Dyling, P. Steenslev. 2. række - Henning Nielsen, Johs. E. Billesbølle, O. Villumsen, A. O. Rasmussen, D. S. Rasmussen. 3. række - N. H. Jensen, Georg Nielsen, Anton J. Christensen, Peder L. Osted.

Middagskoncert i Palægården ca. 1930.

Tusinder, her er samlet, er indforstaaet med, at der fra vor Side i vor Glæde over denne Tilkendegivelse er en vis Vemod ved denne Aften. Jeg har for kort Tid tilbage officielt udtalt en Tak til dem, der har vist Regimentsmusikken Interesse. Jeg skal ikke her gentage, hvad jeg da skrev. Ordene var velmente. Jeg har kun et eneste Ord at knytte dertil: Tak. (Haandklap).

Endnu gav Musikken et Par Numre, tilsidst »Der er et yndigt Land«, og dermed var der afblæst¹⁷.

Otte år gik, før roskildenserne bogstaveligt talt skulle vågne op til militærmusik på torvet. Men denne gang var det ikke et hyggeligt, lille dansk militærorkester, som musicerede, men derimod tysk militærmusik leveret af besættelsesmagtens musikkorps, der fra den 9. april gav propagandakoncerter i den besatte garnisonsby.

Som en modvægt til tyskernes massive opbud af militærmusik kunne man nu opnå samme politiske enighed om at genoprette den danske militærmusik, som man otte år tidligere havde haft om at nedlægge den. I alt genoprettedes dog kun fire musikkorps. 4. Regiment, der nu var hjemmehørende i Roskilde, fik musikkorps tildelt. Men som følge af besættelsen var regimentet midlertidigt garnisoneret i Holbæk.

4. Regiments Musikkorps under ledelse af musikdirigent Carl Simonsen kom

4. Regiments musikkorps på Hestetorvet sommeren 1945. Jens C. Clausen Johansen ses i midten af korpset med alibasunen hængende på armen.

dog fra tid til anden på gæsteoptræden. En sådan lejlighed oprandt i befrielse-sommeren 1945, hvor Roskilde Garnison vendte tilbage med musikkorpset i spidsen. Blandt musikerne ses den senere så afholdte Roskilde-kapel-mester Jens C. Clausen Johansen (altbasun). Sammen med den eneste musiker fra 8. Regiments Musikkorps, der fik ansættelse i den genoprettede militærmusik, trommeslageren Evald Dylling.

Musikkorpset forblev i Holbæk, men overflyttedes siden til Høvelte som Danske Livregiments Musikkorps (1. Regiment).

4. Regiments musikkorps marcherer fra Hestetorvet.

Militærmusikkens enhedshistorie og instrumentering

I Danmark er militærmusikkens historie aldrig blevet skrevet. Vel er der skrevet et par bøger om militærmusik, men noget samlet værk er aldrig blevet forfattet. En af grundene er, at musikhistorikerne mente, den lå inden for militærhistorikernes område, og militærhistorikerne mente, det måtte være musikhistorikernes opgave.

Det er ikke min hensigt at udfylde lakunen, men derimod kort at beskrive militærmusikkens organisation og enhedshistorie i perioden, der skal danne ramme og supplere fortællingen om 8. Regiments Musikkorps.

I 1909 besluttede rigsdagen at nedlægge hele den militære musik gældende